

досліджень полягає у виокремленні та детальному аналізі фантастичних субжанрів, їх особливостей утворення і функціонування в літературі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мاستиляк В. Сучасні уявлення про фантастику як різновид літератури / В. Мاستиляк // *Studia methodologica*. – 2002. – Вип. 12. – С. 89-95.
2. Нямцу А. Поетика фантастического в литературном контексте / А. Нямцу // *Studia methodologica*. – 2015. – С. 34-52.
3. Осипов А. Н. Фантастика от А до Я / А. Н. Осипов. – М.: Дограф, 1999. – 352 с.
4. Пагутяк Г. Україна без гоблінів / Г. Пагутяк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://librolife.ru/g764840>.
5. Пусяк Я. Terra incognita – зарубіжна фантастика / Я. Пусяк // *Зарубіжна література*. – 2007. – № 9. – С. 7-9.
6. Скотт К. О. Как писать научную фантастику и фентези / Карл Орсон Скотт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://librolife.ru/g74886>.

Микичак С.

Науковий керівник – доц. Буда В. А.

ОБ'ЄКТИ І СУБ'ЄКТИ ПОРІВНЯНЬ В ІСТОРИЧНИХ РОМАНАХ ВАСИЛЯ ШКЛЯРА

Мова письменника – конкретна мовна діяльність у межах системи загальнонародної мови. Стиль, як такий, і зокрема стиль письменника, передбачають наявність певної системи у відборі зображальних засобів мови. Завдання дослідника стилю автора полягає у знаходженні цієї системи, її аналізі й описі. Порівняння, разом з метафорою та епітетом, є однією з найвідоміших і найуживаніших стилістичних фігур, однак, не зважаючи на досить довгу історію її дослідження, починаючи від праць Арістотеля, і по сьогодні ще не напрацьовані загальні теоретичні підходи щодо її аналізу та інтерпретації, хоч вона продовжує привертати увагу дослідників.

У мовознавстві роль порівнянь привертає увагу багатьох дослідників: О. Потебні, М. Заборної, Л. Щерби, Г. Винокура, В. Виноградова, І. Кучеренка, Л. Голоух, О.І. Марчук, Л. Прокопчук, О. Хом'як, у роботах яких обґрунтовано універсальність порівняння як мовно-художнього засобу, його реалізацію через зіставлення понять, уявлень, асоціативних зв'язків і визначено стилістичну роль тропа.

Саме в порівняннях як стилістичному явищі відбиваються аспекти історичного, лінгвокраєзнавчого мислення письменника. Прозові тексти репрезентують різноманітні порівняння з їх формальної та семантичної структури. Відсутність фундаментальних лінгвостилістичних робіт історико-узагальнювального характеру про різноманіття об'єктів та суб'єктів порівнянь в історичних романах ХХІ ст. зумовлює **актуальність** обраної теми.

Мета статті: виявити і описати порівняння з погляду їх об'єктного та суб'єктного зв'язку; розробити їхню класифікацію. **Джерельною базою** слугували такі романи Василя Шкляра: «Троща», «Чорний Ворон», «Маруся».

Термін «порівняння» має кілька значень. По-перше, він означає акт думки, спрямованої на встановлення тотожності, схожості і відмінності; по-друге, під цим терміном розуміють мовну конструкцію, що реалізує цей пізнавальний акт. У такій конструкції виділяються два основні необхідні компоненти: 1) предмет чи явище, ознаки якого ми пізнаємо, розкриваємо за допомогою іншого (суб'єкт порівняння); 2) предмет чи явище, характерні ознаки якого використовують для характеристики пізнаваного (об'єкт порівняння) [2, с. 150].

На підставі аналізу виявлених нами в історичних романах В. Шкляра мовних фактів суб'єкти порівнянь можна подіти на 6 тематичних груп: 1) людина, опис її зовнішності, дій, вчинків, почувань через такі об'єкти, як: а) назви тварин, б) птахи і риби, в) явища природи, г) військові реалії, ґ) побутові предмети, д) абстрактні поняття, е) дорогоцінні метали і камені; 2) зорова, кольорова гама; 3) звукові асоціації; 4) тварини, комахи, птахи; 5) природні явища; 6) абстрактні поняття.

На проміжному етапі нашого дослідження серед об'єктів порівнянь яскраво простежуються чотири основні тематичні групи: 1) назви різних побутових предметів; 2) назви осіб, що відбивають зовнішню подібність людини, частини її тіла з іншою людиною; 3) об'єкти, пов'язані з релігією та міфологією; 4) назви тварин.

Співвідношення тематичних груп суб'єктів порівнянь

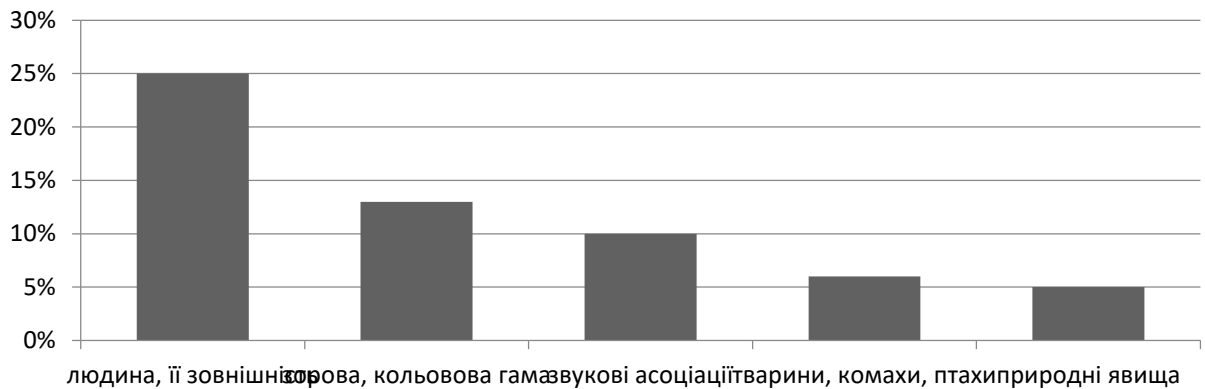


Рисунок 1. Співвідношення суб'єктів порівнянь за тематичними групами

Як бачимо, тематична група «людина, опис її зовнішності, дій, вчинків, почувань» – найчисельніша група серед суб'єктів порівнянь (41% від усіх, зафіксованих нами). Цей клас настільки широкий, що потребує власної класифікації. Ми вирішили поділити його на окремі підгрупи, які описуватимуть суб'єкт порівняння через різноманіття об'єктів, що належать до тієї ж порівняльної конструкції. Найбільш частотними серед цих підгруп є об'єкти «назви тварин» (77 мовних фактів, серед яких найчастіше фіксуємо в тексті такі лексеми: *лес* – 8 уживань; *кінь* – 5; *ворон* – 5; *заєць* – 3), наприклад: «**Той** (повстанець) походжав, **як півень**» [7, с. 9]; «*явища природи*» (64 мовних факти, зокрема, *день* – 6; *вогонь* – 4; *гай* – 3;) та «*побутові предмети*» (50 мовних фактів, наприклад, *сокира* – 4; *меч* – 2, *хата* – 2 та ін.).

Наведемо ще кілька прикладів до кожної з перелічених підгруп: «*Москалі пішли врозтіч, тут ще до всього вдарила блискавка, торохнув грім, куди тій гарматі, і червоні розбігалися, як руді миші*» [5, с. 33]; «*Від них стало видно, як удень*» [6, с. 29]; «*У просторій кімнаті на двоє вікон було зелено, як у гаю...*» [5, с.39]; «*Один потис Василеві руку — наче в лещата взяв*» [5, с.57]; «*Мертвого привезли, — сказала Танасиха й заголосила, як над труною...*» [7, с. 79].

Доволі часто зустрічаємо в текстах тематичні групи «зорова, кольорова гама» (25%; 137 мовних фактів), «звуків асоціації» (13%; 72 мовні факти) та «тварини, комахи, птахи» (10%; 55 мовних фактів). Подамо приклади: «*Того дня Чорний Ворон викупався так старанно і всмак, ніби це був чистий четвер перед страсною п'ятницею*» [7, с. 114]; «*Вона дивилася на мене маленькими гострими очима, круглими, як чорні гудзики в золотих обідках...*» [6, с. 22]; «*... Ходя взявся до гусячого кийка, видаючи такі звуки, ніби в дробарку вкинули мамонтового бивня*» [7, с. 94]; «*То був такий звук, як прицмокують на коня, щоб його підігнати...*» [7, с. 100]; «*Щоправда, чув погано, бо ворон, по правді сказати, був уже глухий, як пень*» [7, с. 8]; «*... йому страх як закортіло мати на грудях орден Червоного прапора, але він раптом здивив свого білого, як молоко, скакуна...*» [7, с. 184].

Поодинокі натрапляємо на тематичні категорії «природні явища» (6%; 33 мовних факти) та «абстрактні поняття» (5%; 27 мовних фактів). Проілюструємо їх: «*...до цієї криївки я йшов темної ночі без місяця і зірок, ішов через поля під низьким насупленим небом, яке буває після затяжного дощу*» [6, с. 45]; «*... вигукнув командир Осназу Мозолін з напускною веселістю, але таким тремким голосом, наче сапнув повітря більше, ніж могли вмістити його легені*» [5, с. 310]; «*Оце і є твоє, Вороне, щастя — коротке, мов сон ...*» [7, с. 212]; «*... вони хоч розмовляли нашою мовою, та не було в них тієї доброти і щирого милосердя, що є в наших людях*» [7, с. 219].

Численними у мові історичних романів Василя Шкляра є порівняльні структури із об'єктами – назвами різних побутових предметів, завдяки чому досягається пластичність, образність, виразність зображуваного, виробляється мовний знак, орієнтований «на створення локально-темпорального колориту оповіді» [3, с. 308]. Такі порівняння свідчать про індивідуалізовану природу світосприймання автора. Наприклад, для зовнішньої характеристики персонажів письменник використовує локальні українські назви: «*Його руки, які ще недавно звисали вздовж тулуба, як мотузки, тепер зігнулися в ліктях і скидалися на шатуни молотарки*» [7, с. 88]; «*Чикирда подав йому глечика з ряжанкою. Ходя взяв його за вушко, наче то був не трілітровий жбанок, а звичайний кухлик...*» [7, с. 95].

Серед порівнянь з об'єктами – назвами людей – є такі, що відбивають зовнішню подібність людини та частини її тіла з іншою людиною, наприклад: «*...він щільно загорнув її у бекешу і так, як сповиту дитину, взяв на руки*» [7, с. 122]. «*Ворон слухав її з якоюсь відчуженістю, наче сталося те не з нею...*» [7, с. 122].

Можна виділити групу порівнянь, де об'єктами є поняття, пов'язані з релігією та міфологією (як Бог, наче ішов на Голгофу, як у Богородиці тощо). Наприклад: «*Батюшка, який ніс золотого хреста, поклав його*

на плече, *ніби збирається йти на Голгофу*» [5, с. 91]; «... *всяке прогрішення, вчинене ним словом або ділом, або помислом, як благий і чоловіколюбець Бог, прости, бо немає чоловіка, що жив, а не згрішив би...*» [7, с. 6]; «...*її великі, як у Богородиці, очі всміхалися до Юрка*» [6, с. 53].

Отже, аналіз суб'єктів та об'єктів порівнянь в історичних романах Василя Шкляра дозволяє зробити висновок про те, що цей троп відіграє надзвичайно важливу роль у творенні художнього тексту. Як об'єкти, так і суб'єкти мають доволі обмежені тематичні рамки – 90% порівняльних конструкцій можна легко вмістити у п'ять і чотири тематичні класи відповідно. Але різноманіття кожного тематичного класу невичерпне. Наприклад, тематична група об'єктів порівнянь «назви тварин» може включати в себе свійських, диких, міфічних, фольклорних, чи інших істот. Найбільш продуктивною моделлю використання суб'єкта порівняння для художнього зображення історичної дійсності є тематична категорія «людина, опис її зовнішності, дій, вчинків, почувань». Оскільки ця категорія має дуже широкий спектр, розробка її внутрішньої класифікації потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Їжакевич Г. П. Особливості мови і стилю історичних творів // Курс історії української літературної мови / Г. П. Їжакевич. – Київ: АН УРСР, 1961. – С. 136 - 141.
2. Рошко С. М. Деякі проблемні питання з приводу порівняння як лінгвістичної одиниці / С. М. Рошко. // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: Зб. наук. праць. – 1999. – С. 149 – 152.
3. Стадніченко О. О. Роман Василя Шкляра «Чорний Ворон»: історична та художня правда / О. О. Стадніченко. // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №2. – С. 307 – 3012.
4. СУМ: Академічний тлумачний словник в 11 т. [електронний ресурс]. Режим доступу. <http://sum.in.ua/>
5. Шкляр В. М. Маруся / В. М. Шкляр. – Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. – 320 с.
6. Шкляр В. М. Троща / В. М. Шкляр. – Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – 340 с.
7. Шкляр В. М. Залишинець. Чорний Ворон / В. М. Шкляр. – Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. – 320 с.

Урманець І.

Науковий керівник – доц. Гуцал П. З.

ЖАНРИ СПОРТИВНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ

У тому чи іншому вияві фактично на кожному українському телеканалі – як центральному, так і регіональному – присутній і є особливо цікавим для глядачів спортивний контент. Жанрова палітра телевізійної спортивної журналістики дуже широка і має свої особливості подання, які не властиві періодиці та радію. Звичайно, тут переважають традиційні види жанрів, однак все більше проявляється їх комбінування, застосування нових творчих і технічних рішень передання інформації [1].

Якщо розглядати *інформаційні* жанри (замітка-повідомлення, репортаж, інтерв'ю, звіт) стосовно спортивної тематики, то їх першочерговим завданням є різнобічне інформування глядачів. Сучасні технологічні можливості телебачення додали до групи інформаційних жанрів такий організаційний елемент, як пряме включення з місця спортивної події під час випуску новин, іншої інформаційної передачі. Його важко визначити самостійним жанром, але факт прямого включення може використовуватись у жанровій «ролі» репортажу або інтерв'ю [4]. Нині включення може відбуватися і по смартфоні. Все рідше існує пряме включення по телефону, коли спортивний журналіст повідомляє інформацію з місця події, а студія доповнює цей звуковий ряд відповідно оформленим візуальним матеріалом.

Ще одним технологічним рішенням, яке застосовується на телебаченні і дає можливість реципієнтам безпосередньо брати участь в ефірі, є інтерактивне голосування. Наприклад, під час трансляції футбольних матчів української Прем'єр-ліги на телеканалі «2+2» глядачі через спеціальний додаток на своєму смартфоні можуть голосувати за кращого гравця матчу.

Нововведенням на телебаченні стала можливість спілкування у режимі «питання-відповідь» під час трансляції змагання, переважно футбольного матчу. У спільноті телеканалу на сайті Facebook.com глядачі можуть залишати свої питання, коментатор матчу виступає як експерт і дає відповіді. Останні можуть ґрунтуватись як на знаннях спортивного журналіста, так і на його суб'єктивній думці.

Є ще одна обставина, про яку варто згадати в контексті телевізійної спортивної журналістики: використання відеороликів і фотографій, відзнятих за допомогою аматорської техніки і мобільних телефонів. Це можуть бути, зокрема, відеоролики від вболівальників, які присутні на спортивній події. Під час події всі професійні камери скеровані у бік місця змагань (поля, рингу, траси і т. д.), але при цьому цікаві події можуть відбуватись на трибунах, де відеооператорами стають глядачі.

Інформаційна замітка (або спортивні новини), як і раніше, залишається одним з головних жанрів. Ведучі новин доносять інформацію до глядачів, зачитуючи усні повідомлення у кадрі, а також за кадром, коли на екрані з'являється відеоряд спортивної події, графіка, що показує результати того чи іншого змагання, турнірні таблиці й ін. Крім того, текст ведучого розбавляють відеосюжети кореспондентів. Регулярно подають